

ної особистості, всебічного розвитку, повного розкриття внутрішнього потенціалу здібностей, гармонізації інтелектуальної, емоційної вольової сфери людини.

Вальдорфська педагогіка поєднує індивідуальний підхід, який ґрунтується на глибинному баченні психологічної структури особистості, з інтенсивною передачею знань і виробленням навичок практичної роботи в різних галузях людської діяльності. Творча атмосфера вальдорфських шкіл, глибока розробка міжпредметних зв'язків, постановка людини у фокус викладання будь-якого предмету, побудова кожного навчального дня, тижня, року в певному ритмі з урахуванням психології сприйняття та потреб особистості щодо етапів її становлення, створюють умови виховання вільної, незалежної в мисленні, відповідальної за свої дії, моральної людини, здатної до творчого самовизначення. Вальдорфська педагогіка має величезний потенціал, який тільки почав розкриватися. Вона базується на загальнолюдських цінностях з урахуванням національних особливостей та традицій конкретної країни. Зокрема, в вальдорфську педагогіку органічно влітаються передові педагогічні ідеї наших вітчизняних педагогів від Г.С.Сковороди, до В.О.Сухомлинського.

У доповіді аналізуються результати виховання та навчання учнів класу однієї з харківських шкіл, який другий рік працює за вальдорфською методикою.

Л.В.Кондрашова, В.К.Буряк

Сутність та принципи гуманізації навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи.

Проблема гуманізації школи хвилювала багато умів людства. Ще Я.А.Коменський мріяв перетворити школу в майстерню людяності, В.О.Сухомлинський в майстерню радості; С.Ферне - «школу серйозних справ і творчості, школу розваг і ігор». Та всіх їх поєднувало одне прагнення - перетворити школу в заклад, який формував би справжніх людей, гідних громадян, здатних протидіяти авторитаризму, які вимагають поваги до своїх прав у рамках співробітництва та справедливості.

Практика свідчить про те, що командно-авторитарні методи не здатні забезпечити формування почуття особистої гідності, самостійності суджень та свободи дій у кожного вихованця. У недооцінці індивідуальності ди-

тини, ігнорування її інтересів, здібностей та ціннісних орієнтацій треба вбачати причини збіднення моральних ідеалів та поведінки школярів.

Підвищення ефективності шкільної роботи в останній час пов'язують з гуманізацією всієї системи навчання й виховання.

Трактування поняття «гуманізація» далеко не однозначне. Б.М.Неменський розглядає сутність гуманізації на рівні спілкування людини з людиною та на рівні засвоєння емоційно-ціннісного досвіду розуміння людини; Л.П.Буєва уявляє її як розвиток особистості, становлення духовності, формування людських цінностей; Є.Б.Євладова суть гуманізації вбачає у вирівнюванні стартових здібностей особистості, забезпеченні ситуації успіху, самореалізації свого «Я».

Єдність поглядів цих авторів полягає в тому, що вони пов'язують гуманізацію школи із забезпеченням морального захисту своїх вихованців, створенням таких умов, які б дозволили підрастаючій людині побачити пріоритет творчих людських цінностей.

Дещо інший підхід до визначення поняття «гуманізація» у Ш.О.Амонашвілі, який розглядає її з позиції взаємовідносин. Суть гуманізації він вбачає в духовній єдності вчителя з учнем, поділяючи точку зору В.О.Сухомлинського. Цікавий підхід Т.С.Симан до проблеми гуманізації з позиції дійсного співвідношення загальнолюдського й національного, без протиставлення та приниження одного за рахунок іншого. Дж.Каунтс, Х.Рагг, Т.Брамелод гуманізацією школи уявляють не тільки як звертання до особистості, а й як усвідомлення глобальних проблем, що стоять перед людством. С.І.Гончаренко та Ю.І.Мальований розглядають гуманізацію як визнання людської особистості найвищою цінністю, звертання навчально-виховного процесу до індивідуальних особливостей школярів та забезпечення умов для розвитку їх здібностей.

Ми вважаємо, що гуманізація освіти, навчання та виховання підрастаючого покоління передбачає формування духовності, що відбиває культуру, традиції свого народу, й співпричасності до культури інших країн, не протиставляючи національне загальнолюдському; становлення особистості, що має високий моральний, духовний, інтелектуальний потенціал, що здатна вирішувати головні питання буття, виробити особисту шкалу цінностей і переваг. У центрі цього процесу повинна бути людина, розвиток її індивідуальності і неповторності.

Під гуманізацією слід розуміти введення в навчально-виховний процес людських критеріїв, перш за все моральності, духовності й краси. Ди-

тина народжується, щоб стати особистістю, неповторною, унікальною, корисною для суспільства й для себе. Гуманізація навчально-виховного процесу полягає в тому, щоб перетворити педагогічний процес у притягуючу силу для учнів, у сенс їх життя; всі засоби, форми, методи шкільної роботи повинні бути спрямовані на розвиток унікальності особистості.

Успіх гуманізації залежить від дотримання вчителем під час організації навчання й виховання сукупності визначених принципів.

Під принципом гуманізації навчально-виховного процесу слід розуміти вихідні положення, дотримання яких у педагогічному процесі переконає школярів у тому, що людина - не засіб, а самоціль історії, в учнів пробуджується цікавість до світу, оточуючих людей, свого «Я»; відбувається становлення їх людських рис, що відповідають соціальному замовленню суспільства.

У визначенні сукупності принципів немає чітких підходів. Л.Я.Мот прагне побудувати особистісно-розвиваючу модель навчання, що забезпечує розвиток творчого потенціалу особистості школяра; В.Возничков принципи характеризує з позицій психології навчально-виховного процесу, та не розкриває при цьому людської сутності взаємовідносин у системі «вчитель-учень»; Є.Б.Євладова та Л.О.Ніколаєва розробляють принципи доповнювальної освіти, намагаються за їх рахунок компенсувати прогалини в моральному та духовному становленні особистості дитини.

Вивчення й аналіз літератури свідчить про те, що найближче до істини стоїть Ш.О.Амонашвілі. Розділяючи його точку зору, ми припускаємо, що головними принципами гуманізації навчально-виховного процесу слід визнати:

- принцип пізнання та засвоєння дитиною в педагогічному процесі дійсно людського;
- принцип пізнання себе, як особистості, індивідуальності;
- принцип збігу інтересів школяра з загальнолюдськими інтересами;
- принцип недопустимості використання в педагогічному процесі засобів, здатних спровокувати дитину до антисоціальних дій;
- принцип надання учневі свободи вибору;
- принцип олюднення обставин у педагогічному процесі.

Саме організація навчально-виховного процесу згідно з зазначеними принципами забезпечить можливість прояву ініціативи, творчості, самодіяльності, утвердження особистості, її особистої гідності, виявлення індивідуальності; перенесення акценту уваги вчителя на особистість дитини, що фор-

мується, використання гуманних засобів, які не принижують, а розвивають її неповторність і унікальність.

При цьому важливо продумати організацію навчально-виховного процесу таким чином, щоб учні могли розвивати здібності до самостійного вирішення навчальних проблем, творчого підходу до виконання завдань, керувати особистим удосконаленням та бачити перспективу особистого росту. Гуманістичні принципи є основою розвитку інтелектуальних, моральних та духовних сил майбутніх громадян України.

А.Д.Безека

Природа - важливий фактор становлення національно-гуманістичного світогляду учнівської молоді.

Стандартизовано-догматична концепція освіти й культури, шаблонні методи навчання й виховання, авторитарна роль учителя все рідше підлягають критиці як засоби, що негативно впливають на формування національної свідомості, світогляду та активної позиції майбутніх громадян незалежної демократичної держави України.

Сьогодні активно ведуться пошуки перебудови всієї освітньої системи на засадах демократизації та гуманізації, що виступають головними характеристиками світогляду підліткового покоління, збагачення змісту національної культури, народною мудрістю, традиціями та звичаями, що притаманні кожному народу й становлять основу його менталітету.

Доцільність цих пошуків визначається використанням сукупності різних факторів, що впливають на формування світоглядної позиції, системи поглядів молоді на суспільство, оточуючий світ і на своє місце у суспільному житті.

Сьогодні можна говорити про наявність різних підходів до вирішення цієї проблеми. Одні автори пов'язують становлення світогляду молоді з гуманізацією всього шкільного життя; інші - з використанням національно-культурних та духовних цінностей народу через введення в навчальні плани шкіл таких курсів як «Рідний край», «Народознавство», «Основи екології» та ін.; треті - зі збагаченням свідомості молоді народною мудрістю в органічній єдності з загальнолюдським досвідом, що був нагромаджений протягом всієї історії людства.

